

הגדה של פסח; דרוש נאה לשבת הגדול

יג: יח ויסב אלקים את העם דרך המדבר ים סוף

וכאשר הש"י הוציא את ישראל ממצרים ועשה להם נסים כדי שידעו שמו וגבורתו וידעו שיכול לגאול אותם מכל צרה ולהושיע אותם מכל ד' דברים שצריכים להודות, ולכך כתיב ויסב אלהים את העם דרך המדבר י"ס, כי כאשר היו במצרים גאלם מבית האסורים שהיו משועבדים לפרעה במצרים והיה גואלם מן ענין זה, וגם גאלם מן החולי, וזה כאשר הביא הש"י המכות על המצריים וישראל היו נצולים מן החולי הזה, דבר זה נחשב כמו חולה ונתרפא, שכן כתיב כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך, ומדאמר אני ה' רופאך מזה נלמד כי היו ישראל נחשבים חולים, ורש"י ז"ל פירש מה שפ"י אבל אני אומר וכך ראוי לומר, כי במצרים כאשר היה מכת שחין, וכן שאר מכות שהיו במצרים והציל את ישראל מהם, הרי דבר זה נקרא רפואה לגמרי, כמו שנקרא רפואה כאשר החולי בא על האדם ונתרפא נקרא דבר זה רפואה, כך נקרא רפואה ג"כ דבר זה שהמכות היו בעולם וישראל נצלו מן המכות שהיו בעולם, ואין וומה לדבר שרגיל להיות בעולם, כי הרבה שנצולים ואין הכל מתים בדבר, אבל המכות באו על הכל ולא נשאר אחד וישראל נצלו מדבר נקרא לגמרי שנתרפא וזה כי אני ה' רופאך, כמו שאר חולה השם יתברך נותן לו כח לדחות החולי כך נתן הש"י אל ישראל כח לדחות החולי שלא יקבלו החולי, ולפ"ז כי אני ה' רופאך כמשמעו, שנתן להם כח לדחות מהם החולי שלא יקבלו אותו ודבר זה רפואה ממש, ולפיכך חולים היו ישראל ונצלו. ועוד כי בודאי אצל האדם היחיד נקרא שהוא חולה כאשר כבר התחיל החולי בו, אז נקרא שהוא חולה, אבל אצל רבים כאשר הוא מכה וחולי של רבים כאשר כבר התחיל החולי ברבים כמו שהיה אצל המצריים, שכבר באה המכה והחולי עליהם אבל ישראל נצלו, וזהו חולה שנתרפא כי כבר התחיל המכה של רבים והוסרה המכה מהם. ועוד כי בודאי תשושי כח היו במצרים כאשר היו משועבדים בהם בפרך עבודה המשברת את כחם, ואין לך חולי יותר מזה, אבל אין צריך, כי על כל פנים כתיב כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך. וכאשר גאלם משנים רצה הש"י שיהיו נגאלין מכל ארבעה שצריכים להודות, וזה שכתוב ויסב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף, ולגאול אותם מן המדבר ומן הים עד שהיו נגאלים מכל ארבעה דברים שצריכים להודות, וכנגד זה (עיין בגבורות פ' ס') תקנו חכמים ארבעה כוסות, שנים לפני סעודה ושנים אחר הסעודה, והשנים שתקנו לפני הסעודה היינו על שם שנים שהיו לפני הגאולה, דהיינו חולי ובית אסורים, ושנים לאחר הסעודה על שם שנים שהיו לאחר הגאולה דהיינו ים ומדבר. והכי אמרינן בפרק ערבי פסחים, כי שנים שהם לפני סעודה הם קודם הגאולה, כי הגאולה הוא כאשר אומרים ברוך אתה ה' גאל ישראל, ושנים שהם לאחר הסעודה הם אחר הגאולה, ואל יקשה כי כאשר שותין בליל פסח ארבעה כוסות הרי עדיין לא היו אלו שנים שהיו אחר הגאולה, כי זה לא יקשה לך, כי כאשר גאל אותם ממצרים גאל אותם ולקחם לו לעם בענין זה שיהיו נגאלים מכל ארבעה דברים אשר אמרנו, ואל"כ לא היה צריך הכתוב לומר ויסב אלהים את העם דרך המדבר וגו' ולא היה צריך לומר רק ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלהים פן ינחם וגו'. אבל הכתוב בא לומר כי עדיין לא היו קונים האמונה שיגאל הש"י אותם מכל צרה, ולפיכך אם יראו מלחמה ישובו מצרימה, ולפיכך ויסב אלהים וגו' ואז יקנו אמונה שלמה, ולפיכך בליל היציאה שגאל את ישראל שותין ארבעה כוסות, כי הגאולה הזאת שיהיה אלהיהם ולגאול אותם מכל צרה אשר נכללו בארבעה דברים מחולקים אשר אין זה כמו זה, כמו שהתבאר

למעלה, ולכך ראוי לתקן ארבעה כוסות בלילה זה, ותקנו ארבעה כוסות כמו שאמר הכתוב, כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא וגו', וזה שאמרו כי תקנו ארבעה כוסות כנגד ארבע לשונות של גאולה והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי, ואלו ארבע גאולות, כי כאשר גאל הש"י גאל אותם ולקח אותם אליו בענין זה שיהיה גואלם בכל צרה שיבא עליהם, הן צרה שהיא מצד השלילה כאשר הם חסרים דבר, הן מצד כאשר יבא עליהם מאבד מבחוץ, הן צרה מעצמם הוא המיתה, ה מן האדם, מכולם יהיה גואל אותם ופודה אותם מכל צרה, ולכך כתיב אצל הגאולה ארבע לשונות, וכן היה שגאל ופדה אותם מכל אלו הד' כמו שאמרנו. ועתה התבאר לך ארבעה מינין שבתודה:
עיקר תפקיד יציאת מצרים הוא לקנות אמונה בה', שהוא הגואל את האדם מכל צרה שיש. ולכן שותין ד' כוסות, כנגד הד' צרות שה' מציל את האדם מהם, וזה הד' לשונות של גאולה.

יד:ו ויקח שש מאות רכב בחור וכל רכב מצרים ושלישים על כולו

גור אריה

ג] כשר שבגוים הרוג. אין הפירוש להרוג הכשר, שזהו מעולם לא אמרו רז"ל דיש להרוג את הגוים - כי אם המינים והאפיקורסים מורידין אותם ולא מעלין (ע"ז כו ע"ב), אבל על הגוים לא אמרו מעולם, וחס ושולם לומר כך. אלא פירושו בכהאי גוונא - במלחמה, שאם בא עליך גוי למלחמה ונפל בידך באותה מלחמה - אל תרחם עליו כלל - ותהרגהו, כאשר היה בכאן שמצריים באו על ישראל והרגו אותם ואת בניהם, ועל כיוצא בזה אמרו 'הרוג'. וכן בפרשת שופטים אמר הכתוב (דברים כ, ג) "שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם", שאם יפלו בידכם אל תרחמו עליהם שגם הם אינם מרחמים עליכם (סוטה מב.), וזה בגוים שבאו על ישראל למלחמה, והם אויביהם לוחמים במ. אבל על הגוים שעשו טובה עם ישראל נצטוינו מפי הקב"ה שלא לעשות להם רע, שהרי המצריים עצמם שהרגו את בניהם, ושעבוד הקשה שעשו להם - בעבור שהיו ישראל דרים בארצם ציוה הקב"ה לגמול חסד עם בניהם, שנאמר (דברים כג, ח) "לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו", כל שכן הגוים שאין עושים רע לישראל שלא נגמול להם רע, דאיך יהיו דברי חכמים סותרים את הכתוב הזה, שהוא פסוק מלא לעשות טוב למי שעושה לנו טוב. והרי חכמים ז"ל עצמם מהך קרא דכתיב "לא תתעב מצרי" אמרו (ב"ק צב ע"ב) 'בירא דשתית מיניה אל תשדי ביה קלא', כל שכן האומות השומרים את ישראל משונאיהם. וכן אמר הכתוב (ר' ש"א טו, ו) 'ויאמר שאול אל הקיני לכו סרו רדו מתוך עמלקי פן אוסיפך עמו ואתה עשית חסד עם ישראל בעלותו ממצרים", הרי שעשו חסד עם מי שהוא עשה להם חסד. ואין פירוש דבר זה רק כמו שאמרנו למעלה, דאיירי בגוים שהיו מאבדים את ישראל ונפלו בידם - אמרו 'כשר שבגוים הרוג':
ג' מסרים חשובים פה. גוי הבא להרוג אותך, אפילו גוי צדיק, צריכים להורגו. קשה לדעת איזה ערבי בא להרוג, אבל רובם שונאים אותנו וצריכים להורגם קודם שהם הורגים אותנו. אבל גוי צדיק שאינו בא עלינו, אסור לשונאם וחייבים לנהוג בגם כבוד. המצרים שעבדו בנו והרגו כל בנו ובכל זאת כתוב לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו. ומזה למדו בב"ק צב: "בירא דשתית ממנו לא תשדי בי קלא". צריכים להכיר טוב למדינת אמריקא על כל מה שגמלנו. וצריכים להכיר טוב לכל מוסד שעזר לאדם, ולהוריו שעזרוהו, ובפרט לה' יתברך שעזרו. ועיין שטמ"ק לב"ק שם ספור מעת הרי"י מגא"ש איך שרבו הרי"ף לא רצה לפסוק בדין תורה נגד בית מרחץ, שהשתמש בו בחליו.

שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף צב עמוד ב

וכתב תלמיד אחד מתלמידי ה"ר יוסף הלוי ז"ל אבן מיגש וז"ל מועתק מלשון ערבי: אמרו בסוף החובל בירא דשתית מיניה לא תרמי ביה קלא. פירוש הבור ששתית ממנו לא תשליך בו אבן או

דבר אחר כלומר לא תזלזל בו ולא תגמול אותו רע אחר שנתהנית ממנו. וזה על דרך משל לשאר הדברים שמי שבא לאדם ממנו איזו תועלת או נהנה ממנו אין ראוי לו לעשות שום מעשה שיבא לו נזק ממנו. וכבר הביאו שם בגמרא על ענין זה משלים ופסוקים מענין מכות מצרים וגילו הסבה שנעשו קצתם על ידי אהרן ע"ה. וספר רבנו ז"ל על רבו הריא"ף ז"ל שאירע לו ענין זה עם איש אחד ולא רצה לדון אותו כלל כדי שלא ידון אותו במה שיבא לו היזק ממנו ונמנע זה מניעה גמורה וזה שהוא ז"ל חלה ונכנס אצל אדם אחר במרחץ שהיה לו בביתו ונתהנה מהמרחץ הנזכר אחר כך זימן אותו שישב אצלו עד שיבריא וכיבד אותו הרבה ועשה עמו טובה והבריא. ובהמשך הזמן על האיש ההוא מטה ידו וירד מנכסיו ונשבר בערבונות וזולתם ונתחייב לתת ממון לבעלי חובות וירד עד שהוצרך למכור המרחץ הנזכר ולשום אותו לבעלי חובותיו. ואמר רבנו יצחק ז"ל לא אדון ולא אורה במרחץ הזה לא במכר ולא בשומא ולא בשום דבר המתיוחד בו לפי שנתהנית ממנו. ואם היה זה בדומם שאין לו הרגשה כל שכן וק"ו בני אדם המרגישים בהיזק ובתועלת שיהיה זה שנוי לעשותו והעושהו יוצא משורת המוסר ודרך ארץ. ואמר ואפשר לפרש כמה שאמרו לא לידון איניש לא למאן דרחים ליה ולא למאן דסני ליה שיהיה סבת מניעתם ז"ל לדון למאן דרחים לשתי סיבות האחד שלא יטה לזכותו והשנית שאם אפשר שיציל את נפשו וידון אותו כפי שורת הדין היה בזה משלם רעה תחת טובה ואם היה זה במי שקבל הנאה מבשר ודם כל שכן וק"ו באלוה יתברך שממנו נשפע הטוב הגמור שראוי להודות לו הודאה גמורה ולא יעשה מה שיקניטנו ולא מה שהוא שנוי לו. ע"כ לשונו ז"ל.

יד:לא ויאמינו בה' ובמשה עבדו

גבורות ה' פרק מז

ושלשה פעמים נאמר ויאמינו, כאשר בא משה לגאול אותם נאמר (שמות ד') ויאמן העם כי פקד ה' את עמו וכי ראה ענים, ובקריעת ים סוף נאמר ויאמינו בה' ובמשה עבדו, ואצל הר סיני נאמר (שם כ') הנה אנכי בא אליך בעב הענן למען ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם, הרי ג' אמונות שנתבררו ביציאת מצרים. ודע כי ג' אמונות הם יסוד הדת וכאשר חס ושלוש תפול אחת מהם תפול הדת בכללה, האחת הוא ההשגחה שהוא משגיח בתחתונים ולא כמו שאומרים המינים עזב ה' את הארץ שאם כן למה נעבוד אותו אחר שאין משגיח בתחתונים לפקוד את מעשיהם, האמונה השנית שהכל הוא ביד ה' ואין דבר חוץ ממנו וזהו אמונת מציאות השם יתברך, כי בודאי הכל מודים במציאות השם יתברך רק שלא יאמר שאינו הכל חס ושלוש ויוכל לצאת מרשותו, לכך אמונת מציאות השם יתברך שהוא הכל ואין דבר חוץ ממנו יתברך. האמונה השלישית שידבר השם יתברך את האדם ויתן לו תורה וזהו אמונת תורה מן השמים. ולכך כאשר בא משה לגאול אותם וראה ה' ענים ולא עזב אותם נאמר ויאמינו כי פקד ה' את עמו וכי ראה את ענים וזהו אמונת ההשגחה, ובקריעת ים סוף נודע להם אמיתת מציאות השם יתברך שאין דבר יוצא ממנו יתברך והכל הוא ברשותו וביכלתו אחר שהיה הוא משנה הים ליבשה כמו שהתבאר ולכך נאמר ויאמינו בה', ובמתן תורה כתיב וגם בך יאמינו לעולם הרי אמונה שלישית, והרי ביציאת מצרים רצה השם יתברך להקנות להם כל אמונות אמיתיות שזהו עיקר המופתים שעשה הקדוש ברוך הוא במצרים כדי שיאמינו כל אמונות אמיתיות

ג' אמונות שהם יסודי הדת רצה ה' להקנות לנו בעת יציאת מצרים. במכות, האמינו שה' משגיח בעולם, שומע אל צעקתנו, ופועל בעולם למעננו. על הים, הקנה להם אמתות מציאותו, ושהוא כל יכול, שבידו לשנות יבשה לים. ובמתן תורה, שה' צוה לנו תורה מן השמים על ידי משה רבינו. אלו הם ג' פעמים אמונה, וזהו יסוד הדת היהודית. שה' משגיח עלינו, שהוא כל יכול, אין דבר

שלא יכול לעשות, ושהוא צוה לנו לשמור את התורה. עלינו לחזק את עצמו בידיעות אלו ועל ידי זה לא נבוא לידי עברה.

טו:א אז ישיר משה

גור אריה

אז כשראה הנס וכו'. רצה לתקן היו"ד של "ישיר" שהוא לשון עתיד, ותירץ דפירושו כשראה הנס - עלה בלבו שישיר, והוי שפיר לשון עתיד. וקשיא אם כן למה כתב זה שעלה בלבו שישיר, והרי מבואר בכתוב שהיה שר, והוי למכתב 'אז שר משה', ולמה לי להאריך ולומר 'עלה בלבו שישיר - וכן עשה', ויש לומר מפני שהפעל של השירה היא בלב, כי כאשר יגיע השמחה בלב הצדיקים עולה בלבם השירה, ואין לך ספק כי בכל לב היו משוררין ושמחים. ולכך כתיב "אז ישיר" שהיה עולה בלבם לומר שירה, כלומר שהגיע בלבם השמחה מן הנס, ולא שהיו מכריחים עצמם אל השירה על ידי שכלם כאדם שהוא מכריח עצמו לדבר, שאם כן לא היה שירה בשמחה, אבל השירה שהיא בשמחה - מתחלה מתחדש לו שמחה גדולה בלב, ומזה עלה בלבו שישיר, ולפיכך דרך לדבר בענין השירה בלשון עתיד:

עיקר שירה אמיתית הוא השירה בלב שמתפרצת לתוך הפה ספונטיני, ולא צריכים לחשוב על הדבר. המלה ישיר, לפי המהר"ל מורה לנו על מה זה שירה אמיתי, שמתחיל מלב האדם, שעולה בלבם לשיר. כשאדם משמח שמחה אמיתי, לא צריך לחשוב לשיר, אלא זה בא מן הלב אוטומטית. יה"ר שנוכה לשירה חדשה שבחו גאולים, בגאולה העתידה שיבוא במהרה בימינו, וכמאמר הכתוב "כיום צאתך ממצרים אראנו נפלאות".....